

Mundtlig beretning

Landsmøde 2023

Der er fodspor overalt ved dette landsmøde. På gulve, vægge og i print. Alle mennesker (og dyr for den sags skyld) sætter spor. Og vi mennesker må se i øjnene, at vi også sætter nogle spor som nu råber på positive forandringer.

Tiden kalder på viljen til at sætte nye progressive, positive spor og fælles afsæt. I alle størrelser og sammenhænge. Fra størrelse 19 til 46. Fra det lokale til det internationale. Og vi må være modige. Og det gode er, at det kan vi faktisk være.

Det er dén samtale, vi i FRISKOLERNE gerne vil bidrage til.

Skole og politik

Den nye flertalsregering hen over midten bestående af Socialdemokratiet og Venstre, og det helt nye parti Moderaterne, må forholde sig til tidens alvorlige kriser: krigen i Ukraine, inflationskrisen, energikrisen, sundhedskrisen, trivselskrisen, klimakrisen og biodiversitetskrisen

Det er i sådanne tider, at folkestyret skal vise sin sande styrke til at formulere politiske visioner, gennem en grundig politisk samtale om, hvilke beslutninger og handlinger der er de bedste og mest langtidsholdbare for såvel borgere som samfund.

Skolen i almindelighed - og herunder friskolerne - blev ikke en del af den meget lange valgkamp, som fyldte det meste af 2022. Det er dog ikke ensbetydende med, at skolen ikke fylder op i de politiske dagsordener.

Det er en politisk og offentlig samtale, som også må være til stede i skoler og uddannelsesinstitutioners arbejde med at danne børn og unge til myndige borgere. Dannelse sker i mødet mellem mennesket og verden – ikke nødvendigvis for at tage stilling til de store kriser, men for at finde mod til at møde og stå i verden. Det sker, når skolen er vendt mod verden – og giver plads til samtale, tvivl og refleksion om, hvad der nu er rigtigt og forkert.

For børn og unge – og alle de voksne omkring dem - kræver det en særlig balance at se de store kriser i øjnene uden at blive opgivende og mismodig.

Politik kan ikke diktere pædagogik, ligesom pædagogik ikke kan diktere politik, men der er et mellemværende mellem pædagogik og politik, som forpligter skoler og uddannelsesinstitutioner til at medvirke med kritiske og konstruktive ideer og løsninger af de fælles udfordringer. Måske skal vores fælles stemme endda blive endnu tydeligere. Måske skal unges stemmer blive endnu tydeligere.

Erfaringen viser med al ønskelig tydelighed, at forandringer kræver involvering og ikke mindst tid.

Fx viser evalueringen af -

- inklusionsloven fra 2012, at den ønskede effekt er udeblevet,

- at folkeskolereformen fra 2014 har vist sig som en stor fejltagelse,
- at reformen af erhvervsuddannelserne fra 2015 havde det klare formål at 25% af en ungdomsårgang skulle vælge en erhvervsuddannelse efter grundskolen – og netop i sidste uge viste søgningen til ungdomsuddannelserne at knap 20% vælger en erhvervsuddannelse. Det har altså ikke rykket sig de sidste 10 år

Man må have det lange lys på, når reformer skal blive til virkelighed. Og nogle gange lykkes det ikke. Men det er til gengæld vigtigt, at såvel politikere som skolefolk har synspunkter om – og en samtale om - hvordan skolen skal indrettes – for kun sådan finder vi sammen de bedste og mest langtidsholdbare modeller.

Regeringens prioriteter

Regeringen og Børne- og Undervisningsminister Matthias Tesfaye har udnævnt fire forhold, som kan betragtes som et aktuelt mellemværende mellem politik og pædagogik:

- 1) at få mere praksisfagligt indhold i skolen, fordi skolen er blevet for akademisk og boglig
- 2) at flere unge skal vælge erhvervsuddannelserne, fordi vi har brug for flere håndværkere
- 3) at den såkaldte restgruppe på op mod 45.000 unge, der hverken er i uddannelse eller job, bliver inkluderet, fordi det er spild af potentiale – for den enkelte og for samfundet
- 4) at give svar på det stigende antal børn og unge, der rammes af mistrivsel i bred forstand, fordi de fortjener bedre

Det er rimelige og legitime politiske dagsordener – uden nemme løsninger.

Hvis skolen skal finde en bedre balance mellem det boglige og det praktiske, kan vi finde inspiration hos Steiner-skolerne, hvor håndværksmæssige fag har plads på skemaet gennem alle årene i grundskolen.

De håndværksmæssige fag giver børn og unge et kunstnerisk og æstetisk indtryk, men også en fortrolighed med de forskellige materialer, der arbejdes med. Disse fag prioriteres og sidestilles på Steiner-skolerne tillige med skolens øvrige fag – og dermed får disse fag samme betydning for børn og unge.

En anden vinkel på den praktiske dimension i skolen er, at alle fag skal indeholde flere praktiske, kreative dele og elementer. Mange elever efterlyser denne del af undervisningen, hvilket er værd at lytte til.

Og vi skal passe vældig meget på med tendensen til, at det er eksamen, der afgør om et fag har vægt. Alvorligheden ved det praktiske kommer ikke ved at afslutte faget med en eksamen. Alvorligheden kommer, fordi vi pædagogisk kan tilrettelægge og afvikle undervisningen sådan, at faget bliver vedkommende og meningsfuldt for eleven, mens eleven 'bøvler' med disciplinerne i faget.

Der er ikke automatisk en forbindelse mellem mere praksis-faglighed i grundskolen, og at flere unge vælger erhvervsuddannelserne. Det er naivt at tro, det er så enkelt, når søgningen til erhvervsuddannelserne er stagneret.

En stærkere praktisk dimension af grundskolen er for skolens skyld, for fagenes skyld, for dannelsens skyld, for elevernes skyld.

Det siges ofte, at hvis grundskolen har flere praktiske fag og elementer i undervisningen, så vil det få flere unge til at vælge en erhvervsuddannelse. Men det er ikke nok at pege fingre ad grundskolen.

Vi må også tale om, at erhvervsuddannelserne skal tilbyde en stærk pædagogisk og didaktisk ramme for undervisningen og fællesskabet på erhvervsuddannelserne, så eleverne reelt udbygger deres indsigt, kundskaber og faglighed i de fagområder. Kun sådan kan drømmen om at gå på en erhvervsuddannelse vise vej til drømmejobbet som håndværker.

Netop dette tema har vi sammen med vores gæster og inviterede politikere talt om i en politisk samtalesalon her i dag. En fin og afklarende samtale, som helt sikkert har givet inspiration og indsigt til bestyrelsens videre arbejde.

Overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse

Problemstillingen handler derfor også om overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse.

Børne- og Undervisningsminister Mattias Tesfaye meddelte i slutningen af marts, at han agtede at drøfte muligheden for en afskaffelse af Uddannelsesparathedsvurderingen (UPV) med Folketingets partier.

Det mandede ud i en bred politisk aftale i sidste uge, der fra skoleåret 2024-2025 afskaffer Uddannelsesparathedsvurderingen og herunder også studievalgspotfolien i 8. – 10. klasse.

Som der står i aftalen, skal eleverne ikke længere vurderes på deres sociale, personlige samt praksisfaglige forudsætninger, og at det alene vil være de gældende karakterkrav, der videreføres som en del af optagelseskravene på de gymnasiale uddannelser og erhvervsuddannelserne.

Det er desuden aftalt, at uddannelsesparathedsvurderingen skal erstattes af en lokalt tilrettelagt vejledningsindsats, som skal give eleverne forudsætninger for at vælge, påbegynde og gennemføre en ungdomsuddannelse i forlængelse af 9. og 10. klasse. Det er godt.

FRISKOLERNE bakker op om afskaffelsen – også selvom det personlige og sociale ikke bare kan lades ude af betragtning, når det handler om at vejlede eleverne i valg af ungdomsuddannelse. Vi hører, at I vægter den direkte kontakt og samtale mellem forældre, elev og lærer højt, og at såvel de faglige, de sociale og de personlige dele af skolegangen er i spil, fordi alle tre dele er væsentlige for den undervisning og dannelse, som finder sted på friskoler.

Når afskaffelsen af Uddannelsesparathedsvurderingen alligevel gav anledning til bekymring, så er det på vegne af de elever, der går på de cirka 35 friskoler, der ikke giver karakterer og ikke forbereder eleverne til afgangsprøver og eksamen.

På disse skoler har forældrene truffet et klart og bevidst valg af skole, og af respekt for deres valg og deres ansvar for deres børns undervisning, må afskaffelsen af Uddannelsesparathedsvurderingen ikke give anledning til bekymring og usikkerhed om, hvorvidt disse skoler uændret kan fortsætte deres virke, og ikke "tvinges" til at give karakterer for at opfylde et krav for optagelse på en ungdomsuddannelse.

Lige præcis den problemstilling oplevede jeg i tirsdags ved et friskolemøde på Vilsted Friskole. Rigtig mange forældre var mødt op og vi fik en grundig og solid debat om, hvad det vil sige at bruge friheden til ikke at være prøveforberedende skole og ikke at give karakterer. Det er ganske enkelt en fornøjelse at opleve en så ærlig og sober debat om forældrenes forståelige tvivl og bekymringer for deres børns skolegang.

Jeg har tilkendegivet denne bekymring overfor både ministeren og ordførere. Og tilbagemeldingen er, at der ikke bliver ændringer for eleverne fra de prøvefrie friskoler.

Jeg ved fra samtaler med jer, at lærerne på de prøvefrie friskoler – ligesom alle andre lærere - har et så solidt kendskab til elevernes faglige formåen, at de kan vurdere, hvorvidt eleverne vil være i stand til at gennemføre en ungdomsuddannelse eller ej. Den enkelte friskole skal aftale med egen kommune, hvad der skal erstatte karakteren på optagelse.dk, når skolen ikke giver eleverne standpunktskarakter. Og så skal eleven gå til den obligatoriske optagelsesprøve akkurat som hidtil.

Både forældre, friskoler og vi som forening må stå fast på, at kravet til friskoler er, at undervisningen skal stå mål med – og når dette minimumskrav er godtgjort, så bør dørene på ungdomsuddannelserne åbne sig for de unge med et stort og rungende velkommen til!

Fremtidens 10. klasse

I de seneste 20 år har der været gentagne dagsordener om 10. classes værdi og betydning. Og noget tyder på, at den dagsorden kommer med stor styrke igen lige om lidt.

Den tidligere socialdemokratiske regering nedsatte Reformkommissionen med professor Nina Smith som formand. Kommissionens formål er at komme med anbefalinger til at øge den strukturelle beskæftigelse. SVM-regeringen har bedt Reformkommissionen om at færdiggøre deres arbejde, og primo maj fremlægge deres anbefalinger vedrørende børn og unges vej gennem uddannelsessystemet, og hvordan færrest muligt ender i gruppen uden job og uddannelse som 25-årige. Målet er svært at være uenig i – men midlerne er vi spændte på.

Vi må afvente deres anbefalinger og forslag, men i medierne og på rygtebørsen forlyder det, at der vil være forslag om at nedlægge 10. klasse.

Borgmester Thomas Gyldal Petersen, har på vegne af Kommunernes Landsforening (KL) udtalt til internetmediet Mandag Morgen, at 10. klasse er et ekstra år på en lang folkeskoletid, og han ser

hellere, at det år bliver brugt målrettet og konstruktivt til at være meget mere afklarende i forhold til unges valg af uddannelse end i dag.

VIVE – Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd – konkluderer på baggrund af en undersøgelse blandt unge, at folkeskolens udskoling bør være spordelt, så det er muligt enten at vælge et bogligt spor eller et praktisk spor.

Tænketanken DEA har peget på, at de kommuner, der har et tæt samarbejde mellem folkeskolen, erhvervsuddannelserne og de lokale virksomheder i højere grad lykkes med, at flere unge vælger en erhvervsuddannelse.

Dansk Erhverv lancerede i nytårsdagene en undersøgelse, der problematiserede elevsammensætningen på Efterskolernes 10. klasse og pegede på, at Efterskolerne i højere grad burde bidrage til, at flere unge vælger en erhvervsuddannelse – fx ved at efterligne Frie Fagskoler, der er bundet af et lovkrav om at tilbyde mere praktisk undervisning.

Der er altså en optagethed og flere forslag til, hvordan overgangen fra grundskole til ungdomsuddannelse kan skrues sammen. Men ingen taler overhovedet om, hvad grundskolen kan og skal – altså ud over at være springbræt til det, der skal ske efterfølgende. Der er et uforholdsmæssigt stort fokus på det, der venter frem for stærkere fokus på den konkrete skolehverdag.

Skole er pædagogisk praksis – ikke en pædagogisk konstruktion. Pædagogisk praksis er knyttet til det alment menneskelige møde i den konkrete skolehverdag, hvor elever og lærere mødes i fællesskab og gennem undervisning og dannelse arbejder med fag, viden, færdigheder og kundskaber.

Her ligger en opgave for os at bidrage til, hvordan skolen indrettes bedst og hvordan overgangen mellem grundskole og ungdomsuddannelse bliver bedst mulig for alle. Børn og unge er forskellige, og derfor er det vigtigt, at grundskolen giver alle børn og unge mulighed for at høre til og finde ind i et undervisningsformat, der udvikler sig med progression, så det giver mening for de unge. Flere skal synes, at skolen er relevant for dem.

Jeg hører fra nogen af jer, der har 10. klasse, at mange elever i 10. klasse modnes fagligt, socialt og personligt, ligesom eleverne finder afklaring i forhold til videre uddannelse. I det perspektiv har 10. klasse stadig en funktion og berettigelse, som en del af grundskolen.

Men jeg hører også, at der tales om efterskolernes økonomi. At tilskuddet til elever i 10. klasse på efterskole kan omfordeles, så der gives højere tilskud til elever i 8. og 9. klasse på efterskole.

Efterskolerne præsterer både et stærkt undervisningstilbud og et stærkt fællesskab, der styrker, modner og udvikler unge – og rigtig mange friskoleelever fortsætter deres skolegang på efterskole, fordi det på lange stræk er en fortsættelse af de værdier, som gennemsyrrer friskolerne.

Jeg synes, det er vigtigt at holde fast i, at efterskolelivet også kræver modenhed. Efterskole er ikke for alle, og for dem, der gerne vil på efterskole kan der være stor forskel på at skulle afsted i 8. klasse fremfor 10. klasse.

Vi skal passe på med at skabe det pres, og for udskolingsleverne, tror jeg, vi skal udvide mulighederne fremfor at begrænse dem.

Noget andet er, at hvis man laver en økonomisk incitamentsordning for efterskolerne allerede fra 8. klasse, ja så vil det også kunne udhule både friskolernes, privatskolernes og folkeskolernes udskolinger.

Dertil kommer kritikken om, at efterskolerne har de stærkeste 10. klasseelever og folkeskolen har de svageste 10. klasseelever. En omfordeling af statsmidlerne vil blot betyde, at den problemstilling bliver synlig i 9. klasse. Er vi så reelt i gang med løse problemerne, eller laver vi blot en parallelforskydning af problemerne fra 10. klasse til 9. klasse?

Svar på de politiske dagsordener

Indtil Reformkommissionen fremlægger deres forslag ved vi ikke mere end, hvad vi kan læse os til i medierne og lytte os til på vandrørene.

Men de sabler, der rasler, giver faktisk anledning til allerede nu at styrke vores – og jeres – pointer for, hvordan 10. klasse bedst udvikles.

For er vi reelt interesserede i at presse unge mennesker til at foretage tidligere valg og skubbe dem hurtigere gennem deres skole- og uddannelsesforløb?

Og set i et perspektiv af trivselsdebatten må vi spørge os selv, om vi reelt tror på, at det er den rette vej at gå?

Den tyske sociolog Hartmut Rosa taler om accelerationssamfundet: at vi lever i en tid med øget hastighed præget af konstante teknologiske og digitale forandringer - og hyppige skift, der tager tiden fra os og forhindrer vores erfaringer i at få værdi og betydning. Han siger i øvrigt også, at mistrosligheden blandt børn og unge er et tegn på, at systemet er sygt – ikke børnene og de unge.

Måske understøtter de politiske mål og den politiske styring accelerationssamfundets onde spiral, som medfører følelsen af utilstrækkelighed, stigende mistroslighed, psykologisering og tab af tilhørsforhold. Vi tror, at vuggestuer, børnehaver og skoler har en særlig evne og mulighed for at skabe stærke fællesskaber båret af pædagogik.

Derfor vil vi lytte nysgerrigt til anbefalinger, forslag og argumenter, og konstruktivt spille ind med vores synspunkter i den debat, der helt sikkert vil indfinde sig i den kommende tid.

Vi skubber tidligere og tidligere

Og tendensen er genkendelig også for de yngste børn. Vuggestuebørn bliver allerede som 2,10-årige til børnehavebørn – og senere bliver børnehavebørn til skolebørn allerede om foråret, hvor de skal starte i skole til august.

Loven om minimumsnormeringer er vedtaget, men befinder sig i øjeblikket i et ingenmandsland, hvor der er usikkerhed om, hvordan normeringerne udregnes.

Der er tvivl om, hvorvidt normeringerne skal gælde på institutionsniveau – sådan som det oprindeligt var tænkt – eller det skal gælde på kommuneniveau, som et gennemsnit af en kommunes samlede normering. Der er sågar rygter om, at de kommunale institutioner kan udregnes på kommuneniveau, mens private institutioner (og det er altså dagtilbud ved friskoler) skal gælde på institutionsniveau.

Dansk Industri har for ganske nylig endda påpeget, at der sker store forskelle i beregningen af tilskud i kommunerne, så nogle private og selvejende institutioner reelt ikke får det tilskud som de bør have.

Forhold, der skaber usikkerhed for driften, og dermed en svækkelse af de pædagogiske rammer for børnene.

Daginstitutionernes Landsorganisation (DLO) – som FRISKOLERNE er medlem af – har stillet politisk krav om gennemsigtighed i beregning af tilskud, så forældrene har mulighed for at forstå regnestykkerne og dermed få viden om lovens intentioner sker fyldest.

DLO er desuden optaget af, hvordan tilsynet med dagtilbud fungerer lokalet i kommunerne. Børne- og Undervisningsministeriet har etableret et rejsehold, der skal tilse, hvordan tilsynet sker i kommunerne. Det er godt, og måske kan det bruges som løftestang for evt. ændringer, der er funderet på såvel pædagogiske som lokale forhold, frem for mere rigide og restriktive former for tilsyn.

Spareøvelse.

I et debatindlæg har jeg peget på, at tidlig-sfo er en spareøvelse i mange kommuner. Ved at undlade at give tilskud til etablering af tidlig-sfo til friskoler er der sparet og lavet et benspænd for de forældre, der har valgt, at deres barn skal starte på friskole eller privat grundskole.

Vi lukker kollektivt øjnene, og sender børn i tidlig-sfo uden nogen krav om normering eller pædagogiske læreplaner for den periode i børnenes liv. Og det til trods for, at et af de vægtigste argumenter er den gode overgang mellem dagtilbud og skole.

Det lykkes for jer på trods af omstændighederne at lave gode forløb i tidlig-sfo, men det flugter dårligt med en intention om at skabe bedre trivsel hos børn, ligesom vi nok bør stoppe med at bilde os selv ind, at de få måneder i tidlig-sfo for alvor gør en forskel i et 10-årigt skoleforløb. Til gengæld giver det god mening at udvikle på børn og unges overgange fra den ene institution til den næste.

Det er et skrækeksempel på klassisk kassetænkning, som baserer sig på incitamenter om økonomiske besparelser ved at skubbe børn hurtigere videre.

At stå i egen ret.

Det er jer, der står på gulvet i vuggestuen, børnehaven og skolen, der får den pædagogiske hverdag til at lykkes – og får børn og unge til at lykkes med deres liv.

Og I er gode til det! Vel vidende, at det ikke altid er let at drive dagtilbud og friskole. Komplexiteten er stor.

Et tegn på det forhold er den store udskiftning af skoleledere, der finder sted. Ca. 50 friskoler ud af 280 friskoler får ny skoleleder, hvert år.

Det udfordrer kontinuiteten og stiller store krav til særligt bestyrelserne, der i sådanne situationer skal have et særligt blik for den økonomiske drift og placering af det daglige ansvar for undervisning og medarbejdere.

Men det udfordrer også de ansatte, der har brug for daglig ledelse og sparring. Og forældrene, som foruden at samarbejde med lærere og pædagoger om undervisningen, også skal bære skolens værdier og kultur gennem aktiv medvirken og opbakning.

Nu har jeg brugt tid på at adresse tidens udfordringer, og de dagsordener, der kalder på handling. Det gør det forhåbentligt lettere at forstå bestyrelsen prioritering af arbejdet med at formulere en ny strategi for vores arbejde i det forløbne år.

Her vil bestyrelsens næstformand Sidsel Bukh tage over og præsentere arbejdet. Hvorfor nu det? Jo, fordi det er sådan, vi arbejder i bestyrelsen. Det fælles ejerskab gennem fælles involvering er en krumtap.

Sidsel Bukh fremlægger foreningens nye strategi